

BURGEMEESTER

112

NEDERLANDS GENOOTSCHAP VAN BURGEMEESTERS | JAARGANG 31, MEI 2026

GEWELD TEGEN VROUWEN

WIJ BESCHERMEN. WIJ SPREKEN ONS UIT. WIJ GRIJPEN IN.

HET AANWIJZEN VAN EEN DEMONSTRATIELOCATIE BIJ ABORTUSKLINIEKEN:

DUIDELIJKHEID VAN DE BESTUURSRECHTER

Mariëtta Buitenhuis, AKD advocaten

Tekst | Mariëtta Buitenhuis

wachte duidelijkheid over de ruimte die burgemeesters hebben om demonstraties in de directe nabijheid van abortusklinieken te kunnen reguleren.

Centraal staat de vraag in hoeverre een burgemeester een andere demonstratielocatie mag aanwijzen dan een door demonstranten gewenste locatie. De Afdeling beantwoordt die vraag bevestigend. Burgemeesters mogen, ter voorkoming van wanordelijkheden, een alternatieve locatie aanwijzen. Dit onder de voorwaarde dat deze locatie zich binnen zicht- en gehoorafstand van de abortuskliniek bevindt. Daarmee wordt een balans gevonden tussen het beschermen van het grondwettelijk demonstratierecht en het voorkomen van onaanvaardbare aantasting van de openbare orde en de belangen van bezoekers van abortusklinieken.

Een actuele bestuurlijke uitdaging
Het demonstratierecht staat de afgelo-

pen jaren onder druk. Demonstraties over uiteenlopende maatschappelijke vraagstukken, zoals klimaatverandering, internationaal conflict of sociaal-economische ongelijkheid, hebben zich verplaatst van traditionele pleinen naar meer confronterende locaties, zoals stations, universiteiten, musea en overheidsgebouwen. Daarbij wordt het demonstratierecht steeds vaker uitgeoefend op plaatsen waar het raakt aan andere grondrechten en belangen.

Bij abortusklinieken komt deze spanning bij uitstek naar voren. Demonstraties vinden plaats op of nabij een locatie waar bezoekers zich vaak in een kwetsbare, emotioneel beladen situatie bevinden. Burgemeesters ervaren in de praktijk dat de vrijheid van meningsuiting en betoging op gespannen voet kan staan met de bescherming van de persoonlijke levenssfeer, de lichamelijke integriteit en het gevoel van veiligheid van bezoekers. Tegelijkertijd is het

Op 3 december 2025 heeft de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State vier uitspraken gedaan over demonstraties bij abortusklinieken in Groningen, Amsterdam en Heemstede. Met deze uitspraken geeft de hoogste bestuursrechter op dit gebied langver-

'Burgemeesters mogen demonstraties **verplaatsen**, mits deze zichtbaar en hoorbaar blijven voor de beoogde locatie'

Direct voor de ingang: een concreet knelpunt

In meerdere van de voorliggende zaken ging het om demonstranten die direct bij de ingang van de abortuskliniek wilden demonstreren. Bezoekers die de kliniek wilden betreden, konden hen niet ontwijken. Ook zonder dat demonstranten bezoekers actief aanspraken of hen benaderden met flyers, leidde deze onmiddellijke nabijheid tot een indringende confrontatie.

demonstratierecht een fundamenteel grondrecht, dat ook voor onwelgevallige of controversiële opvattingen geldt.

De Afdeling onderkent deze bestuurlijke worsteling expliciet en kwalificeert de aan haar voorgelegde zaken als van maatschappelijke relevantie. Met de uitspraken beoogt de Afdeling richting te geven aan de wijze waarop burgemeesters dit spanningsveld mogen en moeten navigeren.

De Afdeling maakt in de uitspraak een aantal zaken duidelijk.

1. Acties bij abortusklinieken zijn betogingen in de zin van de Wom

Allereerst verduidelijkt de Afdeling dat handelingen zoals het aanspreken van bezoekers, het voeren van gesprekken of het uitdelen van flyers bij abortusklinieken moeten worden aangemerkt als betogingen in de zin van artikel 9 van de Grondwet en de Wet openbare manifestaties (Wom). Dat geldt ook wanneer het gaat om kleine groepen of individuele demonstranten.

Doorslaggevend is dat de actie gericht is op het uitdragen van een visie op

een politiek of maatschappelijk vraagstuk en het bewerkstelligen van maatschappelijke verandering. Daarmee vallen deze activiteiten onder de kern van het demonstratierecht en genieten zij grondwettelijke bescherming.

2. Rechten van anderen zijn geen zelfstandige beperkingsgrond

De Afdeling herhaalt vervolgens een belangrijk uitgangspunt van het demonstratierecht: de Wom biedt geen zelfstandige grond om een demonstratie te beperken vanwege de rechten en vrijheden van anderen. Dat betekent dat een burgemeester een demonstratie niet kan beperken of verplaatsen enkel omdat deze ingrijpt in de privacy of lichamelijke integriteit van derden. Beperkingen zijn uitsluitend toegestaan op de gronden die de Wom expliciet noemt: het belang van de gezondheid, het verkeer en de voorkoming of bestrijding van wanordelijkheden.

3. Het begrip 'wanordelijkheden' is contextafhankelijk

Van de drie wettelijke beperkingsgronden speelt in deze zaken vooral het begrip 'wanordelijkheden' een rol. De Afdeling benadrukt dat dit begrip contextafhankelijk moet worden

'Confrontatie hoort bij demonstreren, maar mag niet onontkoombaar worden gemaakt'

ingevuld. Wanordelijkheden omvatten meer dan strafbare feiten of openlijke ordeverstoringen. Het gaat om ernstige verstoringen van de openbare orde, waarbij ook de impact van gedragingen in een specifieke setting moet worden meegewogen.

De Afdeling maakt duidelijk dat de beoordeling niet alleen afhangt van de aard van de gedragingen van demonstranten, maar ook van de plaats waar de demonstratie wordt gehouden. Bij abortusklinieken is de context bijzonder: bezoekers bevinden zich in een kwetsbare situatie en worden geconfronteerd met een ingrijpende persoonlijke beslissing.

'De **Wom** biedt geen ruimte om demonstraties te beperken vanwege rechten van anderen; alleen gezondheid, verkeer en wanordelijkheden tellen'

Een vak naast of achter de kliniek

In meerdere zaken achtte de Afdeling het aanwijzen van een alternatieve locatie op beperkte afstand van de kliniek toelaatbaar. Het ging bijvoorbeeld om een vak aan de zijkant of bij de achteringang van het gebouw, op een afstand van ongeveer twintig tot vijfentwintig meter. Doorslaggevend was dat demonstranten vanaf deze locatie zichtbaar en hoorbaar bleven voor de kliniek, terwijl bezoekers niet langer onontkoombaar met hen werden geconfronteerd.

Tegelijkertijd waarschuwt de Afdeling voor een te ruime uitleg van het begrip. Niet iedere verstoring of ongemak kwalificeert als wanordelijkheid. Waar de grens ligt, is afhankelijk van de concrete omstandigheden van het geval en vergt een zorgvuldige, casuïstische afweging door de burgemeester.

4. Demonstreren bij abortusklinieken is niet uitgesloten

Een belangrijk corrigerend element in de uitspraken is dat de Afdeling expliciet stelt dat demonstraties bij abortusklinieken niet bij voorbaat ontoelaatbaar zijn. Confrontatie met demonstranten behoort tot de kern van het demonstratierecht. Bezoekers van abortusklinieken mogen, binnen bepaalde grenzen, worden geconfronteerd met standpunten die zij mogelijk als confronterend of ongewenst ervaren.

Cruciaal is echter dat bezoekers zelf moeten kunnen beslissen of zij een directe confrontatie aangaan of zich daaraan onttrekken. Indien de demonstratie zó wordt vormgegeven dat aan deze keuzevrijheid afbreuk wordt gedaan, kan dit bijdragen aan het ontstaan van wanordelijkheden.

5. Burgemeesters mogen alternatieve locaties aanwijzen

De Afdeling bevestigt nadrukkelijk dat burgemeesters beoordelingsruimte hebben om, ter voorkoming van wanordelijkheden, een andere locatie aan te wijzen dan de door demonstranten gekozen plek. Deze bevoegdheid is echter niet onbegrensd. De alternatieve locatie moet voldoen aan het criterium van zicht- en gehoorafstand.

Dit criterium waarborgt dat het demonstratierecht niet illusoir wordt. Demonstranten moeten hun boodschap nog steeds effectief kunnen uitdragen in de nabijheid van de abortuskliniek.

Tot slot

De uitspraken van 3 december 2025 bieden burgemeesters houvast bij de regulering van demonstraties bij abortusklinieken. De Afdeling maakt duidelijk dat het demonstratierecht breed moet worden beschermd, maar dat de burgemeester binnen de kaders van de Wom wél over betekenisvolle beoordelingsruimte beschikt om wanordelijkheden te voorkomen. Juist bij abortusklinieken, gelet op de aard van de locatie en de kwetsbaarheid van bezoekers, zal deze ruimte sneller relevant zijn dan op andere plaatsen. ■

Aan de overkant van een drukke weg

Daarmee is het aanwijzen van een locatie aan de overzijde van een brede, drukke verkeersweg niet toegestaan. In een dergelijke situatie is de demonstratie feitelijk te ver verwijderd om nog als zichtbaar en hoorbaar te kunnen worden aangemerkt. Volgens de Afdeling wordt het demonstratierecht daarmee onevenredig beperkt.

'Juist op kwetsbare locaties vraagt het demonstratierecht om een zorgvuldige balans tussen **vrijheid en bescherming**'